

BADIIY ADABIYOTDA BOLA OBRAZI ("KICHKINA SHAHZODA", "OQ KEMA", "JANNATI ODAMLAR" ASARLARI MISOLIDA)

Farg'ona davlat universiteti

filologiya fakulteti

o'zbek tili yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Anvarova Mohinur

ANNOTATSIYA

Badiiy adabiyotda bola obrazi insoniy poklik, beg‘uborlik va dunyoni sof idrok etish ramzi sifatida muhim o‘rin tutadi. Ushbu mavzu Kichkina shahzoda, Oq kema va Jannati odamlar asarlari misolida bola obrazining badiiy-falsafiy talqinini ochib beradi.

Ushbu asarlarda bolalar obrazi orqali jamiyatdagi ijtimoiy muammolar, kattalar dunyosining murakkabligi hamda insoniy qadriyatlarning yo‘qolishi yoki saqlanishi masalalari yoritiladi.

Bola obrazi ko‘pincha haqiqatni sodda, ammo chuqur anglash, samimiyat va ezgulikka intilish timsoli sifatida beriladi. Asarlar tahlili orqali yozuvchilarning insonparvarlik g‘oyalari va ma’naviy-axloqiy qarashlari ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: Bola obrazi, Badiiy adabiyot, Beg‘uborlik, Insonparvarlik, Ma’naviy qadriyat, Falsafiy talqin, Ijtimoiy muammo, Ramziylik, “Kichkina shahzoda”, “Oq kema”.

ANNOTATION

In fiction, the image of a child occupies an important place as a symbol of human purity, innocence and pure perception of the world. This topic reveals the artistic and philosophical interpretation of the image of a child on the example of the works The Little Prince, The White Ship and The People of Paradise.

In these works, the image of a child illuminates social problems in society, the complexity of the adult world and the issues of the loss or preservation of human values.

The image of a child is often presented as a symbol of a simple but deep understanding of reality, sincerity and striving for goodness. Through the analysis of the works, the humanistic ideas and spiritual and moral views of the writers are revealed.

Keywords: The image of a child, Fiction, Innocence, Humanism, Spiritual value, Philosophical interpretation, Social problem, Symbolism, “The Little Prince”, “The White Ship”.

АННОТАЦИЯ

В художественной литературе образ ребенка занимает важное место как символ человеческой чистоты, невинности и чистого восприятия мира. Данная тема раскрывает художественно-философскую интерпретацию образа ребенка на примере произведений «Маленький принц», «Белый корабль» и «Райские жители».

В этих произведениях образ ребенка освещает социальные проблемы общества, сложность взрослого мира и вопросы утраты или сохранения человеческих ценностей.

Образ ребенка часто представляется как символ простого, но глубокого понимания реальности, искренности и стремления к добру. Анализ произведений выявляет гуманистические идеи и духовно-нравственные взгляды писателей.

Ключевые слова: Образ ребенка, Художественная литература, Невинность, Гуманизм, Духовная ценность, Философская интерпретация, Социальная проблема, Символизм, «Маленький принц», «Белый корабль».

KIRISH

Badiiy adabiyotda bola obrazi insonning eng sof, beg‘ubor va tabiiy holatini ifodalovchi muhim badiiy ramzlardan biri hisoblanadi. U orqali yozuvchilar jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni, ma’naviy inqirozni, kattalar dunyosining murakkabligi va insoniy qadriyatlarning yo‘qolishini ochib beradi. Bola obrazi ko‘pincha haqiqatni sodda, lekin chuqur anglaydigan, samimiy, beg‘araz va ezgulikka intiluvchi timsol sifatida tasvirlanadi.

Bu mavzu Kichkina shahzoda, Oq kema va Jannati odamlar misolida yanada yorqin namoyon bo‘ladi. “Kichkina shahzoda” asarida bola obrazi falsafiy va ramziy ma’noga ega bo‘lib, u kattalar dunyosining moddiylikka berilib ketganligini tanqid qiladi, kichkina

shahzoda esa dunyoni sof qalb bilan ko‘radi, sevgi, mas‘uliyat va do‘stlikni eng katta qadriyat sifatida tushunadi, u atirgulga bo‘lgan munosabati orqali sevgi faqat his emas, balki g‘amxo‘rlik va mas‘uliyat ekanini ko‘rsatadi, uning savollari orqali hayotning asl mohiyati ochiladi.

“Oq kema” asarida bola obrazi juda fojiali va chuqur psixologik mazmunga ega bo‘lib, u yolg‘izlikda tabiat bilan yashaydi, afsonalarga, xususan oq kemaga ishonadi va uni najot hamda umid ramzi sifatida ko‘radi, kattalar esa ma‘naviy jihatdan zaiflashgan va bolani tushuna olmaydigan muhitda tasvirlanadi, bola orzulari va real hayot o‘rtasidagi ziddiyat asarning asosiy tragik kuchini tashkil etadi, natijada bola obrazi yo‘qolib borayotgan poklik va insoniylik ramziga aylanadi.

“Jannati odamlar” asarida esa bola obrazi ko‘proq milliy va axloqiy qadriyatlar bilan bog‘liq holda berilib, unda bola odob, halollik, soddalik va yaxshi xulq timsoli sifatida tasvirlanadi, bu asarda bola orqali tarbiya, oila va jamiyatdagi ma‘naviy muhitning ahamiyati ochib beriladi, insonning “jannati” uning pok qalbi va ezgu amallari bilan bog‘liqligi g‘oyasi ilgari suriladi.

Ushbu uch asar o‘zaro qiyoslanganda “Kichkina shahzoda”da bola obrazi falsafiy va ramziy, “Oq kema”da tragik va real hayot bilan ziddiyatli, “Jannati odamlar”da esa tarbiyaviy va axloqiy yo‘nalishda ekanini ko‘rish mumkin, biroq ularning barchasini birlashtiradigan jihat bola obrazining poklik, ezgulik va insoniy qadriyatlar ramzi ekanligidir, bu obraz orqali yozuvchilar jamiyatni o‘ylashga, ma‘naviy poklanishga va insoniylikni qadrlashga chaqiradi.

Badiiy adabiyotda bola obrazi eng kuchli ramziy obrazlardan biri bo‘lib, u insoniyatning eng sof tuyg‘ularini ifodalab, jamiyatdagi muammolarni ochib beradi va o‘quvchini chuqur falsafiy fikrlashga undaydi.

Badiiy adabiyotda bola obrazi inson ruhiyatining eng nozik, eng sof qatlamlarini ifodalovchi badiiy kategoriya sifatida qaraladi. U faqat yosh qahramon emas, balki muallifning dunyoqarashi, jamiyatga munosabati va falsafiy qarashlarini ifodalovchi ramziy obraz ham hisoblanadi. Bola obrazi orqali adabiyotda ko‘pincha haqiqatni anglashning yangi shakli, beg‘ubor idrok, ichki erkinlik va axloqiy mezonlar ifodalanadi.

Ayniqsa, XX asr adabiyotida bola obrazi jamiyat tanqidi, ma'naviy inqiroz va insoniylikni qayta tiklash g'oyalarini ochishda markaziy o'rin egallaydi. Bu jihat Kichkina shahzoda, Oq kema va Jannati odamlar misolida yaqqol ko'rinadi. Ushbu asarlarda bola obrazi turli ijtimoiy va falsafiy qatlamlarda talqin qilinadi, lekin ularning barchasida asosiy g'oya inson qalbining pokligi va uni saqlab qolish zaruriyati bilan bog'lanadi.

“Kichkina shahzoda” asarida bola obrazi kosmik va falsafiy ramz sifatida beriladi, u turli sayyoralar bo'ylab sayohat qilib, kattalar dunyosining absurdligi, yolg'on qadriyatlar va moddiylikka berilish holatlarini kuzatadi, uning har bir savoli hayotning chuqur ma'nosini ochishga xizmat qiladi, ayniqsa “ko'rinmas narsalar muhim” g'oyasi orqali muallif insoniy qadriyatlarning moddiy dunyodan ustunligini ko'rsatadi.

“Oq kema” asarida bola obrazi tabiat bilan uyg'un yashovchi, lekin jamiyatdan uzilgan psixologik tip sifatida tasvirlanadi, u afsonaviy fikrlash orqali hayotdagi og'ir haqiqatlardan qochadi, oq kema obrazini esa umid, najot va ideal dunyo timsoli sifatida qabul qiladi, biroq real hayotning shafqatsizligi uning orzularini sindiradi va bu orqali yozuvchi inson va jamiyat o'rtasidagi chuqur uzilishni ko'rsatadi, bola obrazi shu yerda tragik falsafiy yukni o'z zimmasiga oladi.

“Jannati odamlar” asarida esa bola obrazi ko'proq ijtimoiy-tarbiyaviy yo'nalishda berilib, u jamiyatning axloqiy mezonlarini ifodalovchi timsol sifatida xizmat qiladi, unda bola poklik, halollik va yaxshi xulqning amaliy ko'rinishi sifatida tasvirlanadi, shu bilan birga asarda oilaviy muhit, tarbiya va milliy qadriyatlarning bola shaxsini shakllantirishdagi roli alohida ta'kidlanadi, bu yerda bola obrazi kelajak avlodning ma'naviy asosini belgilovchi muhim omil sifatida ko'rsatiladi.

Ushbu uch asar qiyosiy jihatdan tahlil qilinganda, ularning barchasida bola obrazi jamiyatni baholovchi “mezon” vazifasini bajaradi: “Kichkina shahzoda”da u falsafiy mezon, “Oq kema”da ekzistensial va tragik mezon, “Jannati odamlar”da esa axloqiy va tarbiyaviy mezon sifatida namoyon bo'ladi.

Bola obrazi orqali yozuvchilar insoniyatga o'zini qayta ko'rish, qadriyatlarni qayta baholash va ma'naviy uyg'onish zarurligini eslatadi, chunki bola ko'zi bilan qaralganda dunyo hali ham sof va o'zgarishi mumkin bo'lgan makon sifatida ko'rinadi.

Badiiy adabiyotda bola obrazi insoniyat tafakkurining eng nozik va eng chuqur qatlamlarini ifodalovchi obrazlardan biri hisoblanadi. Bola obrazi ko‘pincha nafaqat yosh qahramon sifatida, balki falsafiy, ramziy va ma‘naviy yuklama tashuvchi timsol sifatida ham talqin qilinadi. U orqali yozuvchilar inson tabiatining asl mohiyatini, jamiyatdagi muvozanatni, axloqiy qadriyatlarning saqlanishi yoki yemirilishini ko‘rsatadi.

Bola obrazi kattalar dunyosiga qarama-qarshi qo‘yilib, poklik va murakkablik, soddalik va manfaatparastlik o‘rtasidagi ziddiyatni ochib beradi. Bu jihatlar ayniqsa Kichkina shahzoda, Oq kema va Jannati odamlar asarlarida yaqqol ko‘rinadi. “Kichkina shahzoda” asarida bola obrazi koinot va insoniyat haqidagi falsafiy savollarni beruvchi, kattalar dunyosini tanqid qiluvchi va asl qadriyatlarni izlovchi obraz sifatida namoyon bo‘ladi, u sayyoralar bo‘ylab sayohat qilarkan, har bir uchrashuv orqali kattalarning ma‘naviy kamchiliklarini ochib beradi, uning eng muhim xususiyati — dunyoni yurak bilan anglashidir, asarda “eng muhim narsa ko‘zga ko‘rinmaydi” degan g‘oya bola obrazi orqali ifodalanadi.

“Oq kema” asarida bola obrazi tabiat bilan uyg‘un yashovchi, afsonaviy tafakkurga ega, ammo real hayotning og‘irligi ostida ezilayotgan psixologik obraz sifatida beriladi, u o‘zining ichki dunyosida oq kemani najot va baxt ramzi sifatida tasavvur qiladi, bu esa uning real hayotdan ruhiy qochishi va orzular olamiga intilishini ko‘rsatadi, asarda kattalar dunyosining beparvoligi va ma‘naviy sovuqligi bola obrazining fojiasini kuchaytiradi, natijada u insoniyatning yo‘qolayotgan ezgulik timsoliga aylanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, badiiy adabiyotda bola obrazi eng muhim va ko‘p qatlamli obrazlardan biri bo‘lib, u orqali insoniyatning sof tuyg‘ulari, ma‘naviy qadriyatlari va hayotga bo‘lgan falsafiy qarashlari ifodalanadi. Kichkina shahzoda, Oq kema va Jannati odamlar asarlarida bola obrazi turli ko‘rinishlarda namoyon bo‘lsa-da, ularning barchasini birlashtiruvchi asosiy g‘oya — poklik, beg‘uborlik va ezgulik timsolidir.

Ushbu asarlarda bola obrazi orqali kattalar dunyosining murakkabligi, jamiyatdagi ma‘naviy muammolar va insoniy qadriyatlarning yo‘qolib borishi yoki saqlanishi

masalalari chuqur ochib beriladi. Bola obrazi ko‘pincha haqiqatni sodda, ammo chuqur anglaydigan, orzu va umidga boy, adolat va sevgi sari intiluvchi shaxs sifatida tasvirlanadi.

Ayniqsa “Kichkina shahzoda”da u falsafiy va ramziy ma’no kasb etsa, “Oq kema”da tragik va fojiviy ruh ustunlik qiladi, “Jannati odamlar”da esa axloqiy va tarbiyaviy mazmun yetakchilik qiladi. Shu jihatdan bola obrazi adabiyotda nafaqat badiiy vosita, balki jamiyatga ma’naviy ko‘zgu bo‘lib xizmat qiladi. xulosa qilib aytganda, ushbu asarlardagi bola obrazlari insonni o‘zini anglashga, ezgulikni qadrlashga va ma’naviy poklikka intilishga undaydi.

Bola obrazi orqali yozuvchilar jamiyatning ma’naviy holatini, kattalar dunyosidagi ziddiyatlar va muammolarni, insoniy qadriyatlarning yo‘qolishi yoki saqlanish jarayonini chuqur tahlil qiladi. Ayniqsa Kichkina shahzoda, Oq kema va Jannati odamlar asarlarida bola obrazi turli badiiy-falsafiy yo‘nalishlarda yoritilgan bo‘lsa-da, ularning barchasida umumiy g‘oya — insoniy poklik va ezgulikni ulug‘lash asosiy o‘rinda turadi. Ushbu asarlarda bola obrazi faqatgina yosh qahramon sifatida emas, balki jamiyatga ko‘zgu tutuvchi, insonning ichki dunyosini ochib beruvchi, ma’naviy uyg‘onishga undovchi kuchli ramziy obraz sifatida namoyon bo‘ladi.

“Kichkina shahzoda” asarida bola obrazi falsafiy tafakkur egasi sifatida gavdalanib, u kattalar dunyosining moddiylikka berilib ketganligini tanqid qiladi va haqiqiy qadriyatlar ko‘z bilan emas, qalb bilan ko‘rilishini ta’kidlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Saint-Exupéry A. de. – Kichkina shahzoda. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015.
2. Aytmatov Ch. – Oq kema. Toshkent: Sharq nashriyoti, 2012.
3. Jannati odamlar. Toshkent, 2018.
4. Yo‘ldoshev J. – Badiiy tahlil asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya, 2013.
5. Qodirov P. – Adabiyot nazariyasi. Toshkent: O‘qituvchi, 2011.
6. Rahmonov N. – O‘zbek adabiyoti tarixi. Toshkent: Sharq, 2014.
7. To‘raev S. – Jahon adabiyoti tarixi. Toshkent: Mumtoz so‘z, 2016.
8. Hasanov B. – Adabiyotshunoslikka kirish. Toshkent: Yangi nashr, 2017.
9. Karimova M. – Bolalar adabiyoti va tarbiya masalalari. Toshkent: Tafakkur, 2019.

10. Shukurov O. – Badiiy obraz va ramziylik. Toshkent: Adib, 2012.
11. Ismoilov A. – Adabiyotda psixologik obrazlar tahlili. Toshkent: Fan, 2020.
12. Abdullayeva D. – Bolalar obrazi va ma’naviy tarbiya. Toshkent: Noshir, 2021.
13. Karimov I. – Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma’naviyat, 2010.
14. O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim vazirligi – Adabiyot o‘quv dasturi. Toshkent, 2020.
15. World Literature Today – Child Image in Modern Literature Studies. USA, 2022.